

ประวัติเมืองนครเขื่อนขันธ์

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองนครเขื่อนขันธ์

เมืองพระประแดงเป็นเมืองเก่าแก่ สร้างมาราว ๑,๐๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว (ประมาณ พ.ศ. ๑๑๐๐ - ๑๖๐๐) โดยชนชาติขอมซึ่งกำลังเรืองอำนาจอยู่ในดินแดนที่ สุวรรณภูมิขอมสร้าง เมืองพระประแดงเพื่อให้เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเล เนื่องจากที่ตั้งเมืองอยู่บริเวณปากแม่น้ำและขนานนามว่า “บาแดง” ที่แปลว่า “คนเดินหาย คนนำข่าว ทูต พนักงานตามคน” ซึ่งมีความหมายว่าถ้ามีเหตุการณ์ใดๆที่เกี่ยวข้องกับเมืองหลวงแล้วเป็นหน้าที่ของเมืองหน้าด่านที่จะต้องนำข่าวสารไปแจ้งโดยเร็ว (ขณะนั้นเมืองหลวงของขอม คือ เมืองละโว้) เมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลของขอมตลอดมาจนราว พ.ศ. ๑๖๐๐ ขอมจึงหมดอำนาจในแคว้นสุวรรณภูมิและชนชาติไทยที่ถอยร่นมาจากประเทศจีนได้ยึดครอง ดินแดนแถบพื้นที่นั้นแทน และได้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัยขึ้นปรากฏในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า “อาณาจักรสุโขทัย” ทางทิศใต้แผ่ออกไปตลอดแหลมมลายู ซึ่ง ก็หมายความว่าเมืองพระประแดงยังคงเป็นเมืองหน้าด่านทางภาคนี้ตลอดสมัยสุโขทัย (ราว พ.ศ. ๑๘๐๐ - ๑๙๒๑) เมื่อสิ้นยุคของอาณาจักรสุโขทัย สมเด็จพระรามาธิบดี (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ และทรงนำแบบแผนวิธีการปกครองบ้านเมืองของขอมผสมผสานกับการปกครองของกรุงสุโขทัยมาใช้ในการปกครองราช อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาซึ่งเมืองพระประแดงยังคงมีความสำคัญต่อการปกครองเพราะเป็นเมืองป้อมปราการด่านชั้นในทางทิศใต้ของไทยในเวลานั้น

เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๕ - ๒๐๗๒) ตามพระราชพงศาวดารกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๑ ขณะนั้นคลองสำโรงที่จะขุดไปคลองสี่ระจะระจะคลองท่งนางจะไปปากแม่น้ำ จำพระยา ต้นเงินเรือใหญ่จะเดินไปมาขัดสนจึงให้ชำระ ขุดได้รูปเทพารักษ์ ๒ องค์ หล่อด้วยสัมฤทธิ์ จารึกองค์หนึ่ง ชื่อพญาแสนตอองค์หนึ่งชื่อบาทสังขรนามต่อกันจึงให้พลีกรรม บวงสรวงแล้วรับออกมาปลุกเสกเชิญขึ้นประดิษฐานไว้ ณ เมืองพระประแดง (ตำบลที่ทำพลีกรรมบวงสรวงเทวรูปทั้งสองนี้ ต่อมาได้ชื่อว่า “บางพลี”) ในที่รวมคลองสำโรงกับคลองท่ง สมัยพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. ๒๑๑๒ - ๒๑๓๓) เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ พระบรมราชาเจ้ากรุงกัมพูชา (พระยาละแวก) ยกทัพเข้ามาเหยียบย่ำถึงخانพระนครศรีอยุธยาพระราช พงศาวดารกล่าวว่า “พระยาละแวก เห็นจะปล้นพระนครไม่ได้ก็เลิกทัพคืนลงไปตั้งอยู่ ณ ปากน้ำ พระประแดง แล้วก็แต่งให้ขึ้นไป ลาดจับคนถึงสาครบุรีได้ขุนหมื่นกรมกร และไพร่ ชายหญิงอพยพมาเป็นอันมาก จึงให้เอาเทวรูปสัมฤทธิ์ทั้งสององค์ชื่อ พญาแสนตอและบาทสังขร ซึ่งอยู่ ณ เมืองพระประแดงอันขุดได้แต่ครั้งสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ นั้นไปด้วย พระยาละแวกก็เลิกทัพกลับไปเมือง”

การยุบเมืองพระประแดง

ดังได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่าเมืองพระประแดงที่ขอมสร้างขึ้นมีลักษณะเป็นปากแม่น้ำต่อมาราว ๖๐๐ ปีเศษแผ่นดินบริเวณที่เป็นปากแม่น้ำเจ้าพระยาได้งอกออกมาในท้องทะเลทางทิศใต้ ราว ๆ ได้คลองบางปลาจืดทางฝั่งขวา และแถบตำบลบางด้วน บางหมู่ บางนางเกร็ง ฝั่งซ้าย (ในปัจจุบัน) ทำให้เมืองพระประแดงมีโขมเมืองปากน้ำอีกต่อไปสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรี อยุธยา (ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๑ - ๒๓๙๑) จึงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองปากน้ำของกรุงศรีอยุธยาแทนเมืองพระประแดง จึงหมดความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านทะเล และในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดให้ยุบเมืองพระประแดงเสีย เมื่อพ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า และพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชกลับคืนมาได้ ในเวลาไม่นานนักพระองค์ได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแทนกรุงศรีอยุธยา และได้โปรดให้รื้อกำแพงเมืองพระประแดงที่ราษฎรบูรณะเพื่อนำอิฐไปสร้างกำแพงพระราชวังและสิ่งก่อสร้างอื่นๆ เนื่องจากเป็นภาระกีดขวางไม่ต้องเสียเวลาเผาอิฐและเมืองพระประแดงอยู่ใกล้สามารถขนย้ายอิฐได้สะดวก สภาพเมืองพระประแดงจึงสิ้นซากในสมัยกรุงธนบุรีเป็น ราชธานี

การสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์

เมื่อเดือน ๕ ปีกอ ฉศก จุลศักราช ๑๑๗๖ (พ.ศ. ๒๓๕๗) พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชดำริว่าที่ลัดต้นโพธิ์ในสมัยรัชกาลที่ ๑ นั้นได้โปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จไปกะการที่จะสร้างเมืองไว้ป้องกันข้าศึกทางทะเลแต่ยังทำป้อมไม่แล้วเสร็จ หากปล่อยไว้จะไม่มีปราการสำหรับป้องกันข้าศึกที่มาทางทะเลพระองค์จึงโปรดให้ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นแม่กองเสด็จลงไป ทำเมืองขึ้นที่ปากลัด ตัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพมหานครบ้าง แขวงเมืองสมุทรปราการบ้าง รวมกันตั้งเป็น เมืองใหม่ พระราชทานนามว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” โดยทำพิธีฝังอาถรรพ์ปักหลักเมืองเมื่อวันศุกร์ เดือน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุน สัปตศก จุลศักราช ๑๑๗๗ (พ.ศ. ๒๓๕๘) (ตรงกับวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๕๘) และให้ย้ายครอบครัวชาวอมญจากเมืองสามโคกปทุมธานีพวกเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) มีชายฉกรรจ์จำนวน ๓๐๐ คน ไปอยู่ ณ เมืองนคร เขื่อนขันธ์ และทรงแต่งตั้งให้ “สมิงทอมา”บุตรเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ นามว่า “พระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม” และแต่งตั้งกรมการเมืองสำหรับปกครองเมืองนครเขื่อนขันธ์พร้อมทุกตำแหน่ง เมืองนครเขื่อนขันธ์จึงกลายเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลในสมัยรัชกาลที่ ๒ แทนเมืองพระประแดงเก่าที่ซ่อมสร้างขึ้นตั้งแต่นั้นมา นอกจากสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์แล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ยังโปรดให้สร้างป้อมปราการอีกหลายป้อมสำหรับ ป้องกันข้าศึกที่มาทางทะเล อาทิป้อมปู้เจ้าสมิงพรายป้อมปีศาจสิง ป้อมราหูจร ป้อมแผลงไฟฟ้า ป้อมมหาสังหาร ป้อมเพชรหิรัญ ฯลฯ แต่ปัจจุบันป้อมต่าง ๆ เหล่านี้ถูกรื้อถอนไปหมด แล้วในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ยกเว้นป้อมแผลงไฟฟ้าเท่านั้น)

จังหวัดพระประแดง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่าเมืองพระประแดง เป็นนามเมืองสำคัญแต่โบราณกาลหาควรปล่อยให้สูญไปไม่และเมืองนครเขื่อนขันธ์ ก็เป็นเมือง ที่ตั้งอยู่ในเมืองพระประแดงเดิมและเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลเช่นเดียวกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นจังหวัดพระประแดง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ ในครั้งนั้นจังหวัดพระประแดงแบ่งการปกครองออกเป็น ๓ อำเภอ คือ อำเภอพระประแดง ราษฎร์บูรณะ และพระโขนง ครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศ รัฐบาล ต้องประหยัดค่าใช้จ่ายจึงโปรดเกล้าฯ ใหยุบจังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอพระประแดงขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการเมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ส่วนอำเภอรราษฎร์บูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี อำเภอพระโขนงไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร

เจ้าเมืองในประวัติศาสตร์เมืองนครเขื่อนขันธ์

ก่อนที่จะได้กล่าวถึงบุคคลสำคัญที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขอให้รายละเอียดเกี่ยวกับชาวอมญที่เข้ามาอยู่อาศัยในเมืองพระประแดง ก่อนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชนชาติอมญพอสังเขป ดังนี้ “ชาวอมญ” เป็นชนเผ่ามองโกลอยด์ มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางทิศตะวันตกของจีน มอญเรียกตัวเองว่า “รมัน” (Reman) แล้วเพี้ยนเป็น “มอญ” เรียกชื่อประเทศของตนเองว่า “รามัญประเทศ” หลังจากที่อยู่พยพจากประเทศจีนลงมาทางใต้ได้มาตั้งอาณาจักรขึ้นอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำอิระวดีในบริเวณพม่า ตอนล่างอาณาจักรของมอญต้องล้มลุกคลุกคลานอยู่ตลอดเวลาว่า ๗๐๐ ปี เนื่องจากต้องทำศึกสงครามกับพม่าอยู่เนืองๆ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๓๐๐ มอญต้องตกอยู่ในอำนาจอย่างเด็ดขาด ของพม่าไม่มีโอกาสกู้เอกราชคืนมาได้เลยการที่ชาวอมญต้องทำศึกสงครามกับพม่าอยู่เนืองๆ ทำให้ชาวอมญเป็นจำนวนมากพากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ตั้งแต่สมัย อยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ด้วยเห็นว่า ไทยเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพและกษัตริย์ไทยก็เต็มพระทัยให้การต้อนรับ เนื่องจากในยามที่ไทยต้องทำสงคราม กับพม่า ชาวอมญ จะช่วยสืบข่าวหรือแจ้งความเคลื่อนไหวของกองทัพพม่าให้ไทยทราบยิ่งไปกว่านั้น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมก็คล้ายคลึงกันนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกันอีกด้วยชาวอมญ เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทางด้านพระเจดีย์สามองค์ (เมืองกาญจนบุรี) ด้านแม่ละเมา (เมืองตาก) และเมืองอุทัยธานี ชาวอมญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นชาว มอญที่มาจากเมืองเมาะตะมะ หงสาวดี เมาะลำเลิง แครงเริง เป็นต้น มีทั้งชาวอมญที่เข้ามาในฐานะเชลยสงครามผู้ลี้ภัยการเมืองหรือหลบหนีภัยจากกองทัพพม่าเข้ามาอยู่ในเมืองไทย แล้วก็จะได้รับการต้อนรับและเลี้ยงดูเสมอหน้าเทียบเท่าพลเมืองไทย ได้รับพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนและประกอบอาชีพตามอัธยาศัยไม่ว่าจะเป็นการเกษตรกรรมหรือการค้า ตลอดจน บางคนที่มีฝีมือ จะรับราชการก็โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มีตำแหน่งและศักดินา (ที่นา) เช่นเดียวกับข้าราชการไทย เช่น ตำแหน่ง เจ้าเมือง ถือศักดินา ๓,๐๐๐ ไร่ ปลัดเมือง ถือศักดินา ๖๐๐ ไร่ ยกกระบัตรเมือง ถือศักดินา ๕๐๐ ไร่ เป็นต้น ชาวอมญที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทยในครั้งแรกส่วนมากจะอยู่ริมแม่น้ำโดยเฉพาะบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ กรุงเทพฯ ขึ้นไปและตามลำน้ำแม่กลอง นอกเหนือจากนี้ก็มีกระจัดกระจายเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามจังหวัดต่างๆ ในภาคเหนือ

ชาวมอญในเมืองพระประแดง

ครอบครัวชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองพระประแดง มี ๒ ระยะ คือ

มอญเก่า เป็นชาวมอญที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีราว พ.ศ. ๒๓๑๐ โดยมีพญาเจ่งเป็นหัวหน้า สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้ เป็นที่ทำกินและอยู่อาศัยบริเวณแถบจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์แล้วเสร็จ ใน พ.ศ. ๒๓๕๘ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายครอบครัวมอญที่มีชายฉกรรจ์จากจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๐๐ คน มาอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์

มอญใหม่ เป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีจำนวนราว ๔๐,๐๐๐ คน ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญส่วนหนึ่งมาอยู่ ที่เมืองพระประแดง

รายนามเจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์

๑. พระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม (ทอมา คชเสนี)
๒. พระยาดำรงราชพลขันธ์ (จ้อย คชเสนี)
๓. พระยามหาโยธา (นกแก้ว คชเสนี)
๔. พระยาขยันสงคราม (เจ๊ก หรือแป๊ะ คชเสนี)
๕. พระยาเกียรติ (ขุนทอง คชเสนี)
๖. พระยาดำรงราชพลขันธ์ (หยอย คชเสนี)
๗. พระเทพผล (ทองคำ คชเสนี)
๘. พระยาพิพิธมนตรี (ปุย คชเสนี)
๙. พระยานาคราชกำแพงประแดงบุรีนายก (แจ่ง คชเสนี)
๑๐. พระยาพายัพพิริยะกิจ (เป้า จารุเสถียร)
๑๑. พระประแดงบุรี (โต)
๑๒. พระพิชัยบุรินทร์รา (สะอาด)

เจ้าเมืองนครเขื่อนขันธ์ลำดับที่ ๑ – ๙ เป็นชาวมอญเชื้อสายเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง)

ซึ่งเป็นต้นตระกูล “คชเสนี” ทั้งสิ้น) ปัจจุบัน นครเขื่อนขันธ์ได้จัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาลเมืองพระประแดง โดยพระราชกฤษฎีกา

การจัดตั้งเทศบาล เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๔๘๐ ด้วยการยกฐานะเขตชุมชนในบางส่วนของตำบลเชิงใหม่ ตำบลทรคนอง

ตำบลตลาด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รวมเป็นตำบลเดียว คือ ตำบลตลาด และยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลเมืองพระประแดง
